

74.21.8

Б 74

Богуш А. Гавриш Н. Котик Т.

МЕТОДИКА

ОРГАНІЗАЦІЇ
ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

у дошкільних навчальних закладах

3

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

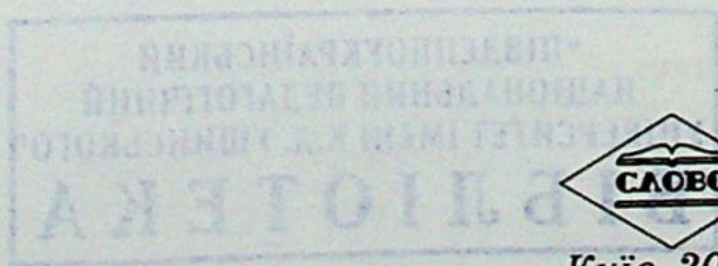
Богуш А., Гавриш Н., Котик Т.

**МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ
ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ**

У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів*

8 8 0 0 0 0 0

Київ 2010

УДК 373.016:81-028.31(075.8)
ББК 74.268.0я73
Б 74

539926

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №14/18.2-989 від 04.05.2005 р.)*

Рецензенти: Монке О.С. – кандидат педагогічних наук, доцент Південно-українського державного педуніверситету ім. К.Д.Ушинського; Степанова Т.М. – кандидат педагогічних наук, доцент Миколаївського державного університету ім. В.Сухомлинського.

Б 74 Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. **Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах.** Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.

539926

ISBN 966-8407-52-0

Відповідно до програми курсу висвітлено зміст, завдання і методику організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Розкрито різні види художньо-мовленнєвої діяльності: театралізовану, образотворчо-мовленнєву, музично-мовленнєву, а також подано методику спільної роботи дошкільного навчального закладу і сім'ї з художньо-мовленнєвої діяльності.

Для студентів вищих навчальних закладів: педучилищ, коледжів, інститутів, університетів.

ISBN 966-8407-52-0

© Богуш А., Гавриш Н., Котик Т., 2010
© Видавничий Дім «Слово», 2010

3451
830

З М І С Т

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕН- НЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	11
1.1. Предмет і завдання курсу «Методика організації художньо- мовленнєвої діяльності в дошкільному навчальному закладі» Питання для контролю.....	11
1.2. Становлення і розвиток методики організації художньо- мовленнєвої діяльності дошкільників.....	18
1.2.1. Костянтин Дмитрович Ушинський.....	18
1.2.2. Софія Федорівна Русова.....	21
1.2.3. Євгенія Олександрівна Фльорина.....	27
1.2.4. Розвиток методики організації художньо-мовленнєвої діяльності у другій половині ХХ століття.....	31
1.3. Художня діяльність і художня творчість у дошкільному віці.....	38
1.4. Сутність і характеристика художньо-мовленнєвої діяльності.....	42
1.5. Жанри літературного мистецтва.....	52
1.5.1. Взаємозв'язок різних видів мистецтв.....	52
1.5.2. Функції художньої літератури.....	54
1.5.3. Усна народна творчість.....	58
1.5.4. Прояви мовленнєвої творчості дітей.....	66
1.6. Змістова характеристика художньо-мовленнєвої діяльності.....	75
1.7. Особливості художньо-естетичного сприймання дітей дошкільного віку.....	80
1.8. Оцінно-етичні судження у структурі художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.....	92
Питання для контролю.....	101
Практичні завдання.....	102
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	103
2.1 Форми організації художньо-мовленнєвої діяльності.....	103

2.2. Методика ознайомлення дітей з малими фольклорними жанрами.....	106
2.3. Методика роботи з казкою.....	122
2.4. Методика читання дітям художніх творів.....	146
2.5. Методика проведення бесід на морально-етичні теми.....	168
2.6. Методика роботи з художніми ілюстраціями.....	174
2.7. Робота в куточку книги.....	187
2.8. Методика роботи з поетичними творами у дошкільному закладі.....	189
2.9. Розвиток словесної творчості на літературних заняттях.....	205
2.10. Формування почуття гумору в дошкільнят.....	214
Питання для контролю.....	217

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ТА ТЕАТРАЛЬНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	220
3.1. Види театралізованої діяльності дошкільнят.....	220
3.2. Організація і проведення театральних вистав у дошкільному закладі.....	232
3.3. Драматизація та інсценування художніх творів.....	243
Питання для контролю.....	248
Практичні завдання.....	249

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА КЕРІВНИЦТВА ОБРАЗОТВОРЧО-МОВЛЕННЕВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ.....	251
4.1. Методика розвитку мовлення у процесі образотворчої діяльності.....	251
Питання для контролю.....	266

РОЗДІЛ 5. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ Й КЕРІВНИЦТВА МУЗИЧНО-МОВЛЕННЕВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ.....	268
Питання для контролю.....	284

РОЗДІЛ 6. СПІЛЬНА РОБОТА СІМ'Ї ТА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ.....	285
6.1. Форми роботи з сім'єю.....	286
6.2. Методика проведення свят і розваг.....	290
Питання для контролю.....	298

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	299
---------------------------------	-----

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Мова — унікальний засіб прилучення людини до цінностей духовної культури різних поколінь. Ознайомлюючись з літературою і фольклором, опановуючи рідну мову, ми зростаємося корінням з історичною та культурною спадщиною свого народу. І водночас надбання найкращих зразків скарбниці народної і літературної мови стимулюють людину до творчого натхнення.

Виховання з перших років життя інтересу до мови і влучних виразів, образних слів та словосполучень, фразеологізмів і прислів'їв, прагнення до досконалого володіння рідною мовою — це надійний шлях розвитку виразного яскравого мовлення, формування високодуховної особистості, громадської гідності людини.

Найважливішими джерелами розвитку дитячого мовлення є художня література й усна народна творчість, величезна сила впливу яких традиційно використовувалась у вітчизняній і зарубіжній педагогіці як могутній чинник виховання й освіти підростаючого покоління. Виховна та художня цінність цього виду мистецтва обумовлена специфікою засобів втілення в ньому художнього образу, насамперед мовних засобів виразності, адже мова літературного твору є найкращою, найвищою формою літературного мовлення, якого діти прагнуть наслідувати.

Живодайним джерелом розвитку художньої літератури є усна народна творчість. Класичний зразок фольклору — казка, стародавній знак усної народної творчості. У казці закладено величезний естетичний потенціал, що виявляється в яскравому, романтичному зображенні казкового світу, в ідеалізації позитивних героїв, в захопленості та повчальності. Колоритна, яскрава мова казок захоплює, викликає в уяві дітей чудові образи, пробуджує фантазію.

Повною мірою особливості українського фольклору проявляються і в малих фольклорних жанрах – прислів'ях, приказках, загадках, гуморі. Прості, невеличкі за обсягом, вони дивують оригінальною будовою, широким використанням мовних виразних засобів. Усе в них економне, доцільне, кожне слово на місці. Загадка — поетична форма, яку характеризують високий ступінь метафоричності, ритмічна домірність, одухотворення, уособлення неживого світу, що надають загадці особливої поетичності.

До малих фольклорних жанрів належать також потішки, заклички, дражнилки, колисанки, забавлянки, жарти, ігри з текстами, скоромовки і т. ін. Їх художня форма поєднується з глибокою узагальненою думкою. Це дозволяє використовувати фольклорні жанри як важливий засіб виховання мовленнєвої культури дітей. Літературний твір виступає перед дитиною в єдності змісту і художньої форми, але сприйняття літературного твору буде повноцінним тільки за умови, якщо дитина до нього підготовлена. Для цього необхідно звернути увагу дітей не тільки на зміст, а й на виразність мовних засобів казки, оповідання, вірша та інших творів художньої літератури, тобто включити дитину до художньо-мовленнєвої діяльності.

Художнє сприйняття, словесна творчість – головні складові компоненти художньо-мовленнєвої діяльності, в якій виконання та відтворення сприйнятих літературних творів супроводжується образним, виразним мовленням.

Дитина проходить довгий шлях від наївної участі у зображуваних подіях до складніших форм естетичного сприйняття. Дослідники звернули увагу на характерні особливості усвідомлення дошкільниками змісту й художньої форми творів. Це насамперед конкретність мислення, невеличкий життєвий досвід, безпосереднє ставлення до реального життя. Тому тільки на певному ступені розвитку та лише в результаті цілеспрямованого виховання можна формувати естетичне сприйняття, і на цій основі розвивати дитячу художню творчість.

На основі аналізу літературного твору в єдності його змісту й художньої форми, а також в активному засвоєнні засобів художньої виразності, діти навчаються передавати в образному слові певний зміст, самостійно складати невеличкі твори.

Словесну творчість розуміють як діяльність дітей, що виникає під впливом творів мистецтва та вражень від навколишнього життя. Вона виявляється у створенні дітьми усних творів — оповідань, казок, віршів тощо. Взаємозв'язок між сприйняттям художньої літератури та словесною творчістю

створюється на основі розвитку в дітей поетичного слуху, тобто здатності відчувати виразні засоби художнього мовлення та певною мірою усвідомлювати їх, а також уміння розпізнавати жанри, розуміти їх особливості, усвідомлювати зв'язок компонентів художньої форми зі змістом літературного твору. Розвиток поетичного слуху – важливий чинник формування культури мовлення.

У педагогічній практиці вживається термін «хороше мовлення» як високий рівень мовленнєвої культури й визначається щонайменше за трьома ознаками: багатством, точністю, виразністю. Багатство мовлення передбачає великий обсяг словника, розуміння та доцільне використання в мовленні слів і словосполучень, розмаїтість використаних мовних засобів виразності.

Прилучення дітей до краси художнього слова сприяє збагаченню їхнього лексичного запасу. Точність мовлення можна розглядати як оптимальне слововживання, тобто вміння добирати такі слова, які найкраще передають зміст висловлювання, розкривають у логічній послідовності його тему та головну думку. Важливо, щоб діти оволоділи синонімією, навчилися розрізняти значення змістових відтінків слів. Художній аналіз літературних творів підводить дітей до заглиблення у зміст слова. Нарешті, виразність мовлення передбачає добір мовних засобів, які відповідають умовам і завданням комунікації. Ця якість обов'язково співвідноситься з функціональним стилем, розумінням ситуації, специфіки умов мовлення при виборі найбільш відповідних слів та виразів.

Формування виразності мовлення під впливом художнього слова відбувається у двох напрямках: через інтонаційну виразність та стильову образність. Розвиток образного мовлення дітей буде ефективним лише в процесі сприймання художнього слова та самостійного складання ними зв'язних висловлювань. Мовлення дошкільнят стає образним, щирим і живим, якщо у них виховується інтерес до мовного багатства, розвивається вміння вживати у своєму мовленні різноманітні виразні засоби.

Серед засобів виразності певне місце належить фразеологізмам, використання яких надає мовленню особливої яскравості, влучності та образності. Ознайомлення дошкільників з малими формами фольклору допомагає їм краще зрозуміти роль виразних засобів (порівнянь, фразеологізмів, метафор, епітетів) у художньому тексті, розширює досвід використання народних яскравих та влучних висловів у процесі спілкування. Зазначимо, що запропонована методика організації художньо-

мовленнєвої діяльності спрямована передусім на мовленнєвий розвиток дошкільнят. Така позиція є принциповою.

У практиці роботи дошкільних закладів головна увага приділяється виховному й пізнавальному значенню літературних і фольклорних творів, робота над літературним твором зводиться до засвоєння дітьми головної лінії сюжету, мовні ж якості художніх текстів нерідко залишаються поза увагою педагогів і дітей. Крім того, досить поширеним є погляд на художній текст як на своєрідний еталон, незмінний і непорушний.

Прогресивнішою, на нашу думку, є інша позиція, за якою пропонується активна «дослідницька» діяльність дитини зі сприйняття літературного твору, момент її співтворчості з автором. Окремі дослідники таку діяльність називають «словесною грою», «експериментуванням з художнім текстом», «літературними іграми». Вважаємо, що «проживання», прийняття дитиною літературного твору, можливість «грати» з художнім словом надають процесу сприймання більш глибокого змісту, загострюють увагу на мовному матеріалі, примушують замислитися над значенням використаних у тексті слів і виразів, сприяють збагаченню мовлення, формуванню його образної виразності. Тому засобами художньої літератури слід розвивати як лексичну, граматичну, фонетичну компетентність, так і виховувати культуру мовлення дошкільнят, розвивати поетичний слух, прищеплювати любов до художньої літератури як мистецтва слова.

Пропонована методика ознайомлення малюків з художньою літературою і фольклором та формування на цій основі образного мовлення побудована з урахуванням основних завдань програми А.М.Богуш «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти». У програмі подано головні функції художньої літератури як мистецтва слова, розкрито принципи добору художніх творів для дітей та ознайомлення з художніми творами; подано змістову характеристику художньо-мовленнєвої діяльності дошкільнят, визначено конкретні завдання формування художньо-мовленнєвої компетенції для кожної вікової групи.

Ключовими напрямками в організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників є такі:

Розвиток художньо-естетичного сприймання і словесної творчості. У сприйманні художнього тексту кожна дитина проявляє своє розуміння, пропускає здобуту інформацію через особистий неповторний і унікальний досвід. Вчені відзначають

зв'язок між розвитком чутливості до художнього слова, що здійснюється під керівництвом вихователя у процесі аналізу художнього твору, і виразністю самостійних дитячих висловлювань. Г.Леушина зазначала, що художній літературний матеріал своїм змістом викликає у дитини потребу в новій структурі мовлення, а його форма дає їй необхідні зразки, які вона засвоює в ході свого розвитку. Трансформація отриманих уявлень про художній твір у самостійне творче висловлювання набуває у кожної дитини свого колориту, своїх особливостей, тому необхідно врахувати індивідуальні відмінності в оцінці дитячої словесної творчості. Словесна творчість під впливом літературних творів — це використання здобутих у процесі сприймання найкращих літературно-мовних форм у власних висловлюваннях і самостійних творах.

Розвиток мовлення, виховання культури мовлення дитини передбачає особливу організацію мовленнєвої роботи, спрямовану на збагачення словника, граматичної упорядкованості, зв'язності висловлювань у процесі роботи над текстом, а також розвиток поетичної чутливості до краси й точності художнього слова, що сприяє прояву естетичної функції дитячого мовлення. Словесна творчість є вищою формою дитячого мовлення, для якого характерні самостійність, образність, зв'язність, виразність.

Літературознавча підготовка. Елементарна літературознавча пропедевтика враховує специфіку літератури як мистецтва слова. Щоб пізнати, усвідомити ідейно-естетичний зміст твору, а водночас і суть зображених у ньому життєвих явищ, недостатньо тільки чуттєвого сприймання образів, картин твору, потрібне їх осмислення, певна літературна обізнаність дошкільнят. Вона передбачає ознайомлення з найпоширенішими жанрами дитячої літератури і фольклору: казкою, оповіданням, віршем, байкою, казковою повістю, загадкою, піснею, прислів'ям, приказкою, колісковою, скоромовкою, закличкою, лічилкою, дражнилкою тощо.

У процесі ознайомлення з художньою літературою дітей підводять до елементарного аналізу літературно-художньої структури твору: вчать розуміти основний його зміст, знайомлять з жанровими, композиційними, мовними особливостями різних творів. Одержані літературні знання діти використовують під час складання власних розповідей.

Збагачення емоційно-чуттєвого і когнітивного досвіду. Творча рухова, мовленнєва, діяльнісна активність дитини у процесі сприймання і проживання, прийняття художнього

твору, безумовно, збагачує емоційно-чуттєвий і когнітивний досвід дошкільника.

Народна сміхова творчість – (анекдоти, усмішки, жарти), на жаль, не використовується в дошкільному віці як засіб прилучення до побутової народної сатиричної культури. На наш погляд, це ефективний шлях розвитку мовлення, інтелектуального виховання і, в цілому, психічного розвитку дитини.

Використання символічних моделей за мотивами літератури і фольклору для відтворення головної сюжетної лінії твору (за методом Л.Венгера) у мовленнєвій, а також у зображувальній діяльності, різноманітні види театралізації сприяють розвитку особистісної активності, здібності утворювати гнучкі, рухливі, варіативні образи, встановлювати зворотний зв'язок усередині естетичного досвіду, творчого синтезу старого і нового.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Предмет і завдання курсу «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільному навчальному закладі»

Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільних навчальних закладах – це галузь педагогічної науки, яка вивчає особливості сприймання, запам'ятовування, розуміння і відтворення дітьми дошкільного віку змісту художніх творів, специфіку педагогічної діяльності, спрямованої на формування у дітей знань і навичок роботи з книгою, художнім текстом, уміння аналізувати художні тексти, зіставляти їх зміст з власною поведінкою й однолітків, розігрувати (декламувати, театралізувати, інсценувати) зміст художніх творів.

Об'єктом методики організації художньо-мовленнєвої діяльності є художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку.

Предмет – процес організації педагогом художньо-мовленнєвої діяльності дітей.

У завданнях методики організації художньо-мовленнєвої діяльності виокремлюють фундаментальні і прикладні.

Фундаментальними завданнями методики виступають:

- дослідження предметів сприймання, запам'ятовування і відтворення змісту художніх творів дітьми дошкільного віку;

- визначення принципів, методів та форм роботи з книгою і художнім текстом у дошкільному навчальному закладі;

- вивчення закономірностей і тенденцій сприймання й розуміння дітьми змісту художніх творів.

Прикладними завданнями є:

- визначення змістового аспекту роботи з книгою в дошкільному навчальному закладі;
- розробка варіативних та інноваційних методик роботи з художнім текстом у дошкільному навчальному закладі;
- розробка педагогічної системи керівництва організацією художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників.

Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей виокремилась у самостійну педагогічну дисципліну з «Методики розвитку мовлення дітей та ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі», яка, у свою чергу, була складовою дошкільної педагогіки.

Виокремлення методики організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників як самостійної педагогічної дисципліни було зумовлено низкою факторів, а саме:

- діяльнісним підходом до роботи з художньою книгою в дошкільному закладі, що привело до виокремлення різних видів діяльності, пов'язаних з використанням художніх текстів у роботі з дітьми, як-от: художньо-мовленнєвої, театральної-ігрової, театральної-мовленнєвої, мовленнєво-творчої, образотворчо-мовленнєвої, музично-мовленнєвої;

- збільшенням питомої ваги використання художньої літератури як на заняттях з художньо-мовленнєвої діяльності, так і на заняттях з усіх інших розділів програми, а також у процесі роботи в повсякденному житті (інших режимних моментів: ранковий підйом, прогулянки, друга половина дня, вечірні години, самостійна художня діяльність дітей, ранки, літературні вечори, розваги, виставки, ігри-драматизації і т.ін.);

- необхідністю теоретичного й наукового обґрунтування методики роботи з художніми текстами різних жанрів українських і зарубіжних письменників та творами усної народної творчості.

Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку є складовою фахової, професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів (вихователів, старших педагогів-методистів, завідувачів, інспекторів, методистів відділів освіти) залежно від кваліфікаційного рівня.

Виокремлюють три рівні професійної підготовки.

Перший рівень — практичний, характерний для випускників педагогічних училищ.

Майбутні вихователі у процесі навчання в педучилищі мають набути практичних умінь і навичок залучення дітей до

роботи з книгою, художнім текстом та відтворення дітьми змісту знайомих художніх творів у різних видах діяльності.

Другий рівень — теоретичний, здійснюється у процесі підготовки фахівців дошкільної освіти в коледжах. Студенти педагогічних коледжів мають набути, крім практичних умінь і навичок, ще й теоретичних знань як з теорії художньо-мовленнєвої діяльності, так і методики її організації з урахуванням вікового періоду дітей.

Випускник коледжу (бакалавр) має:

- знати основні принципи добору художніх творів для дітей та принципи ознайомлення дітей з художніми творами;
- бути обізнаними з джерелами художнього читання дітям;
- володіти варіативними методиками з організації художньо-мовленнєвої діяльності та інших видів діяльності в дошкільному закладі, пов'язаних з використанням художніх текстів різних жанрів;
- вміти виявляти, аналізувати й оцінювати результати педагогічного впливу на дітей в ході художньо-мовленнєвої діяльності.

Третій рівень — рефлексивний, характерний для випускників дошкільних факультетів педагогічних інститутів і університетів.

Основні завдання викладання методики організації художньо-мовленнєвої діяльності в інституті, університеті:

- озброїти студентів теоретико-методичними знаннями щодо роботи з художніми текстами і дитячою книгою в дошкільному навчальному закладі;
- знати психофізіологічні особливості сприймання, запам'ятовування, розуміння і відтворювання дошкільниками художніх текстів різних жанрів та враховувати їх у практичній роботі з дітьми;
- визначати зміст, форми і методику роботи з художніми текстами з урахуванням вікової групи та індивідуально-психологічних особливостей дітей;
- володіти діагностичними методиками щодо виявлення рівня сприймання, запам'ятовування, розуміння, відтворення змісту художніх текстів різних жанрів та розвитку мовлення дітей за змістом художніх текстів;
- прищепити вміння і навички організаційно-педагогічної роботи з художнім текстом і книгою в дошкільному закладі;
- сформувані вміння узагальнювати і розповсюджувати передовий інноваційний педагогічний досвід роботи з художньо-мовленнєвої діяльності;

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1. Форми організації художньо-мовленнєвої діяльності

Художньо-мовленнєва діяльність є одним з найулюбленіших способів самовираження маленької дитини. Вона відбувається в організованих формах та просто за ініціативою дітей, поза спеціальних занять. Незважаючи на різноманітність форм прояву художньої, ігрової та пізнавальної активності дошкільнят, є те, що об'єднує всі ці прояви, – це словесна творчість. Вона є природною для дітей дошкільного віку, адже дає змогу самовиразитися, самореалізуватися. В сюжетно-рольовій грі словесна творчість виявляє себе через сюжетоскладання, казкові, ігрові діалоги, сценарії; в пізнавальній діяльності – через вислови-міркування, вислови-пояснення, вислови-запитання, головна мета яких упорядкувати, систематизувати власні уявлення про довкілля, пояснити самому собі невідповідності, незрозуміле, проблеми, з якими постійно стикається дитина; в образотворчій, музичній, конструктивній, театральній діяльності - через акомпанемент дій, їх коментар, словесне малювання; у спілкуванні з однолітками і дорослими – через самопрезентацію й фантазування; і, нарешті, через складання за власною ініціативою казок, оповідань, віршів, а також – мовні ігри (дражнилки, лічилки, скоромовки, загадки, заклички тощо). Ініціативна художньо-мовленнєва діяльність базується на досягненнях, знаннях, досвіді дитини, які вона здобула у процесі навчання.

Для виникнення та активізації художніх проявів дітей необхідно створити сприятливі умови, занурити її у світ творчості, оточити необхідними художніми матеріалами,

урізноманітнити її художній, естетичний, емоційно-чуттєвий досвід. Важливо, щоб дорослі, які оточують дитину, теж виявляли інтерес до художньої діяльності, спрямовували її інтереси та дії.

Провідною формою роботи з художньою літературою є заняття різного типу: фронтальні, групові, індивідуально-групові, індивідуальні, які чергуються рівномірно впродовж тижня, місяця, кварталу.

Наводимо орієнтовний перелік видів і типів занять з художньо-мовленнєвої діяльності, які проводять у всіх вікових групах ДНЗ.

Заняття з художньої літератури проводять у дошкільному закладі щодня:

Фронтальні і групові – двічі на тиждень, індивідуальні та індивідуально-групові тричі на тиждень, заучування віршів - один раз на тиждень (див. табл.1)

Заняття з художньо-мовленнєвої діяльності

Таблиця 1

№ п/п	Вид	Тип
1.	Читання і розповідання казок	Фронтальне (з усією групою)
2.	Читання оповідань морально-етичної та гумористичної спрямованості	Фронтальне, групове
3.	Заучування віршів	Індивідуальне
4.	Розігрування забавлянок, утішок, пісень	Групове, індивідуально-групове
5.	Ігри-драматизації	Групове, індивідуально-групове, фронтальне
6.	Етичні бесіди	Індивідуальне, фронтальне
7.	Узагальнені бесіди (про письменників, улюблених героїв тощо)	Фронтальне
8.	Показ різних видів театрів: театр іграшок, тіньовий, картонажний, байковий, магнітний, ляльковий, живих тіней	Групове, фронтальне
9.	Показ діафільмів	Групове, фронтальне
10.	Перегляд телепередач	Групове, фронтальне
11.	Театралізовані ігри	Індивідуально-групове, групове
12.	Ігри за сюжетами художніх творів	Індивідуально-групове, групове
13.	Інценування художніх творів	Групове
14.	Прослуховування платівок	Фронтальне

Літературні твори відіграють особливу роль у житті дитини, а тому дуже важливо, щоб знайомство з мистецтвом слова відбувалось у різноманітних формах. Сучасна методика пропонує багатий спектр видів занять з ознайомлення з літературними творами. Їх можна типізувати за різними параметрами. Наприклад, за літературними жанрами. На окремих заняттях знайомимо дітей з *малими фольклорними формами*, представляємо ці твори дітям як витвори мистецтва слова, коротко та доступно розповідаємо про історію їх виникнення, функціональне призначення, звертаємо увагу на особливості побудови, засоби виразності тощо. На інших заняттях подаємо дітям *казки* – народні, авторські; *казки кумулятивного типу* про тварин, побутові, чарівні, *казки-жарти* тощо. Заняття, на яких читаємо дошкільнятам *оповідання*, називаються живими історіями і супроводжуються здебільшого етичними бесідами або бесідами на тему, якій присвячено літературний твір. Особливе місце в ознайомленні з літературними творами посідають заняття з *ознайомлення з поетичним словом*. Діти сприймають поезію, вчать відчувати красу слова, розуміти значення засобів образності, знаходити способи відтворення художнього образу в різних видах художньої діяльності. Старших дошкільників підводять до розуміння такого складного літературного жанру, як *байка*.

У сучасній методиці ознайомлення з літературними творами особливе місце посідають комплексні, так звані *заняття-образи*. Смісл їх полягає в тому, що через застосування літературних і фольклорних творів різних жанрів дітям презентують художній образ, зосереджуючи увагу на способах вираження цього образу в різних літературних жанрах. Наприклад, стрижнем такого заняття може бути образ весни, який по-різному представлений в ліричній поезії, оповіданні, чарівній казці. Доповнять, збагатять його заклички, приказки, прислів'я, скоромовки, народні прикмети про весняні явища тощо.

Виокремлення видів занять з ознайомлення з художніми творами за літературними жанрами дає вихователям змогу представити різні жанри художньої словесної творчості, підійти до їх естетичного сприймання більш свідомо.

Водночас літературні заняття розрізняються за основним видом художньо-мовленнєвої діяльності, який педагог застосовує на занятті. Так, літературний твір дітям *читають* чи *розповідають*, і художньо-естетичне сприймання тексту буде основним видом діяльності на такому занятті. Основним видом